

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

Elektron nashr. 1428 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 7-aprelda ruxsat etildi.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Цифровизация социально-трудовых отношений: вызовы и перспективы для работников	18
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович	
O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan soliq to'lovchi yuridik shaxslarning iqtisodiy faoliyatini rag'batlantirish masalalari.....	26
To'xtaboyev Nuriddin Isomiddin o'g'li	
Ecotourism in Protected Areas: A Literature Review.....	32
Ismoilova Maftuna Mamat qizi	
Iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari.....	38
Primova Shaxlo Jumayevna	
Statistik baholash va ekonometrik modellashtirish orqali biznes rivojlanish tendensiyalarini samaradorligini baholash.....	43
Xabibullayev Ibrohim, Saidova Marhabo Xabibullo qizi	
Tijorat banklarida xususiy kapital hisobi va auditini takomillashtirish	52
Qodirova Zilola Maxmud qizi	
Qo'shilgan qiymat solig'i ma'muriyatchiligining ilg'or xorij tajribasi.....	57
Erkayev Nodir Xudayberdiyevich	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni joriy etish holati va asosiy yo'nalishlari.....	71
Madraximova Zulfiya Nurmatovna, Ishankulova Komila Kurbanovna, Ortiqboeva Aziza Xolmurza qizi, Omonkulova Ro'zigul Akmaljon qizi	
Challenges and opportunities in implementing green economy indicators in uzbekistan's industrial sector under the fourth industrial revolution.....	76
Shodmonov Ruslan Golib ugli, Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich	
Rivojlangan mamlakatlarga ishchi kuchi oqimi va O'zbekiston mehnat bozoridagi o'zgarishlar.....	89
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Mamlakatda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish	95
Yuldashboyev Azizulloh Bunyodbek o'g'li, Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
"Ta'lim muassasalarida moliyaviy resurslarni samarali rejalashtirish va boshqarish"	101
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T.	
Enhancing utilization and minimization of renewable energy systems in uzbekistan	105
To'irova Hamida Umedovna	
Tijorat banklari daromadini oshirishda aholining savodxonligi va xulq atvorining roli	114
Shakhlo Davirova	
2020–2024-yillarda o'zbekistondagi iqtisodiy o'sish dinamikasi	120
Akbarov Nodir, Ibodullayev Navro'zbek	
O'zbekistonda xalqaro moliyaviy institutlarning yashil moliyalashtirish jarayonidagi roli va strategik yo'nalishlari	125
Gulmira Axmadjonova Xabibulla qizi	
Sug'urta tizimiga raqamli texnologiyalarning ta'siri	133
Uzaqova Kamola Bexzodovna, Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li	
Improving payment services practices in commercial banks: strategies for efficiency and security.....	138
Mamayusuf Abdusamatov	
Jahon moliya tizimi: asosiy tendensiyalar va rivojlanishning innovasion yo'nalishlari	143
Ataniyazov Jasurbek Xamidovich	
Повышение конкурентоспособности экологического туризма Узбекистана путём развития всесезонных горных туристических центров.....	150
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
Xo'jalik yurituvchi subyektlar tashqi iqtisodiy faoliyatida valyuta operatsiyalarini takomillashtirish	157
Safarov Alisher Ibrohim o'g'li	

Oliy ta'lim tizimini miqdoriy va sifat ko'rsatkichlari asosida baholashning kompleks metodologiyasi.....	163
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi, Bozorova Muazzam Hamid qizi	
Ko'chmas mulkni boshqarish samaradorligini baholashning uslubiy yondashuvlari	167
Mirdjalilova Dildora Shuxratovna	
Xizmatlar sohasini rivojlantirishda kichik biznesning ahamiyati va uning innovatsion rivojlantirishdagi muhim xususiyatlari	173
Ulasova Oygul Baxtiyorovna	
Результаты долгосрочного прогнозирования и стратегического анализа эффективной организации современного управления жилищным фондом.....	178
Бердиева Дилфуза Ахатовна	
Improving long-term assets accounting and auditing	184
Gulboy Yusupov	
Davlat budjeti va xususiy sektor ishtirokida oliy ta'limni moliyalashtirishning optimal modeli.....	189
Bozorov Alisher Ro'zimurodovich	
Xufyona iqtisodiyotni qisqartirishda soliq islohotlari va raqamli texnologiyalar: O'zbekiston tajribasi va xalqaro yondashuvlar.....	193
Choriev Makhmayokub, Karimov Mamurbek, Xamrayev Olimjon, Urazov Mansur	
Bank aksiyalarining bozordagi narx dinamikasi va unga ta'sir etuvchi omillar	200
Nomozov Samandar Shuxrat o'g'li	
Sanoatda rivojlanish kafolati: moliyaviy boshqaruvni raqamli transformatsiya orqali avtomatlashtirish.....	206
To'qlijev Abdirauf Bahodir o'g'li	
Inson kapitalini rivojlantirishning jamiyat farovonligi, aholi daromadlariga ta'siri.....	214
Bozorova Saxobat Abdujapparovna	
Анализ конкурентной среды: методология, примеры и этапы процесса.....	219
Садикова Раъно Абдуллаевна	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarning nazariy asoslari va ular bilan ishlash mexanizmining zaruriyati	225
Salixova G.J	
Iqtisodiyotda energiya xavfsizligiga erishishning xorij tajribasi.....	230
Samandarov Og'abek Alisher o'g'li	
Measuring methodologies of influence of the esg factors	235
Tolipova Feruza Alisherovna	
Совершенствование налогового администрирования в условиях экологически устойчивого развития.....	240
Омонов Отажон Журакулович	
Moliyaviy vositalar asosida erkin iqtisodiy zonalarni rivojlantirish strategiyasini takomillashtirish	249
Quziev Ravshan Ramazanovich	
Методологические аспекты внедрения управленческого учета в университетах Узбекистана.....	253
Каршиева Мохинур Олим кизи	
Budjet tashkilotlarida tovar-moddiy zaxiralar hisobini takomillashtirish (tibbiyot muassasalari misolida)	257
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
Умные города как фактор экономического развития.....	261
Нозима Кахрамоновна Хакбердиева	
Перспективы зеленого фактора экономического роста в Республики Узбекистан.....	266
Исламова Насиба Улугбек кизи, Абдурашидов Отабек Улугбекович, Мамасалиева Мукаддас Ибадуллаевна	
Qurilish korxonalarida sifat menejmentini joriy qilish mexanizmlarini takomillashtirish	270
Ergashev O'tkir, Saidov Mash'al Samadovich	
Xorazm viloyatida eksportni rivojlantirish uchun potensial imkoniyatlar va ularni baholash.....	275
Fozil Xolmurotov	
Maishiy xizmatlar sohasini davlat tomonidan tartibga solishning nazariy jihatlarini.....	282
Quliyev Begimqul Melikovich	

O'zbekiston hududlarida chakana kreditlashning o'sishi.....	289
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Empowering uzbekistan's grain enterprises: innovative strategies for sustainable growth and operational efficiency.....	292
Kurbanova Dildora Abdurakhmanovna	
Kapital investitsiyalarga doir axborotlarni xususiy kapital to'g'risidagi hisobotda aks ettirish uslubiyatini takomillashtirish	298
Boronov Bobur Farxodovich, Muxammadiev Zarrux Umarovich	
To'qimachilik korxonalarining yashil iqtisodiyotga o'tishi va yengil sanoat korxonalarini muqobil energiyadan samarali foydalanish yo'llari	303
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna, Jalolova Aziza Jalol qizi	
Research on the effects of interest rate, inflation rate and gross domestic product (GDP) on the level of foreign direct investment (FDI) inflows (evidence from Uzbekistan).....	307
Azimov Shakhzod	
Organik mahsulotlar eksportini rag'batlantirishda maqsadli bozorlarga yo'naltirilgan marketing strategiyalari.....	314
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
Korxona iqtisodini barqarorligini ta'minlash masalalari.....	319
Abdullayev Maqsud Abdumaxmudovich	
Внедрение инновационных методов управления человеческих ресурсов в строительных компаниях.....	323
Джураева Гузаль Шавкатовна	
Sug'urta zararlarini baholashda sun'iy intellektni qo'llash istiqbollari	328
Shoraximova Zilola Nasirdjonovna	
O'zbekiston Respublikasi mahalliy budjet tizimini moliyalashtirish masalalari	332
Qo'ldoshev Diyor O'rol o'g'li	
Raqamli texnologiyalar asosida raqamli ekotizimlar va ularning biznes-jarayonlarga ta'sirini aniqlashga ilmiy qarashlar tahlili	336
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
Innovatsion salohiyatni oshirish asosida qurilish materiallari sanoati korxonalarining boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish	342
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna	
Aholi turmush darajasini dinamik kontekstli normallashtirish va moslashuvchan vaznlar usuli orqali baholash	352
Xolto'rayev Islom Ilhomovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
O'zbekiston Respublikasida xufiyona iqtisodiyotini qisqartirish va mamlakat rivojlanishiga uning ta'siri.....	358
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalari qurilmalarini aholi tomonidan xarid qilish va kompensatsiya ajratish jarayonlarini raqamlashtirish hamda tizimlar integratsiyasi istiqbollari.....	362
Ochilov Abdujabbor Akramovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirishda chet el tajribasining afzalliklari.....	369
Raxmatullayeva Shaxnoza Xamidovna, Akbarova Iroda Samatovna	
Qurilishda loyiha boshqaruvi konsepsiyasining mazmuni	375
Pulatov Shaxron Axmedovich	
Loyiha budjeti va uning ijrosini ta'minlash masalalari.....	379
Murodova Mohigul Chori qizi, Xamidov Odil Davurovich	
Qishloq xo'jaligidagi chorvachilik tarmog'ining iqtisodiy faoliyatini o'rta muddatli statistik prognozlarini tuzish (Andijon viloyati misolida).....	390
Iskandarov Davlatbek Xursanbekovich, Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
Innovatsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligini baholash va rivojlantirish yo'llari.....	397
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Holmirzayeva Gulruh Akbarovna	
Fond bozorida kompaniyaning investitsion jozibadorligini baholash uslubiyoti	403
Yulduz Usmanova	
Jahon bozoriga kirishda elektron bozorlarning ahamiyati	411
Hamroyeva Umida	

Comparative statistical analysis of foreign trade indicators of the Republic of Uzbekistan	415
Abdujalilova Bibisora Bakhodir kizi	
Yaxshi korporativ boshqaruv orqali aktsiyadorlik jamiyatlarining kapital qiymatini oshirish: metodologik yondashuv.....	423
Urinov Bobur Nasilloevich	
JAS – barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirishning yapon modeli vositasi	423
Baynazarov Elmurod Erkinovich	
Xususiy banklarning depozit operatsiyalarini mustahkamlash yo'llari	435
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
The impact of digital financial technologies on the financial system.....	439
Yahyoyev Bahriddinxon Bahroil o'g'li, Pardayev Olim Mamayunosovich	
Korxona eksport salohiyatini oshirishning "yashil" marketing mexanizmi	443
To'rayev Shohrux Halimovich	
O'zbekistonda ichki turizmni rivojlantirishda turistik oqim mavsumiyligini boshqarish yo'llari	448
Fayazov Muxiddin Sobirovich	
Sanoat korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish bo'yicha xalqaro tendensiyalar	453
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Ayollar tadbirkorligining tarixi: O'zbekiston va dunyo bo'yicha rivojlanishi.....	459
Burxanova Sabo Tulanovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida investorlar risklarini pasaytirishni takomillashtirish yo'llari.....	466
Xalilov Umid Ishtemirovich	
Korxona moliyaviy ko'rsatkichlari tahliliga fundamental yondashuv.....	470
Dilshodjon O'rinov, Sanobar Ismoilova	
Iqtisodiy o'zgarishlar davrida korxonalar moliyaviy barqarorligining ta'minlanishi omil va mezonlari	475
Xolbekova Dilobarxon Rasuljon qizi	
Cash accounting as a tool of financial discipline and transparency in the public sector.....	481
Marqaboyev Sardorbek Abdusalomovich, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Пути совершенствования практике финансирования социального предпринимательства.....	486
И.Ж.Исаков	
O'zbekistonda an'anaviy resurslar va qayta ishlanadigan energiya manbalarini rivojlantirish imkoniyatlaridan unumli foydalanish	490
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich, Kaxramanova Sevdal Shamsiddin qizi	
Ijtimoiy salohiyat – hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishning boshqaruv obyekti sifatida.....	497
Erkayeva Gulbahor Panjiyevna, Zoirov G'olibjon Toshtemir o'g'li	
Xorazm oziq-ovqat bozorida mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirishda marketing faoliyatlarini baholash usullari	503
Abdikarimova Zilola Baxramovna	
Переход к зелёной энергетике узбекистана как возможность достижения устойчивого экономического роста.....	508
Бай Жин Хуан (Bai Jin xuan)	
Изучение условий финансирования проектов международными банками развития	513
Жалилова Барнохон Суръатжонова	
O'zbekiston respublikasi budjet jarayonida budjetlarning ochiqqligi va jamoatchilik ishtirokini oshirish.....	517
Shodmonqulov Temurbek Ulug'bek o'g'li	
Chiqib ketayotgan aktivlarni hisobga olish va baholash masalalari	522
Kuziyeva Dinora Bahodirovna	
Asosiy kapitalga investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri.....	528
Qo'shbaqov Aybek Shovqiyevich	
Changes in employee benefits and human resource management in accounting system of the Republic of Uzbekistan	535
Ravshanbekov Lazizbek Tolibjon o'g'li, Toshpulatova Munisabonu	

Iqtisodiyot tarmoqlarida suv iste'molini boshqaruvining raqamlashtirish tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish istiqbollari.....	541
Karimov Anvarjon Muqumjonovich	
Теоретические аспекты налогообложения доходов физических лиц на основе всеобщего декларирования	547
Усманова Мухлиса Сагдуллаевна	
Bank tizimini raqamlashtirish va uning bank barqarorligiga ta'siri.....	555
Sayfullayev Jamshidjon Xabibjanovich	
Kambag'allikni qisqartirish va aholi bandligini ta'minlashda tadbirkorlik faoliyatining o'rni.....	560
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
Innovatsion korxonalarda xarajatlar hisobining zamonaviy usullari	565
Turayev Og'abek Kaxramonovich, Ochilov Shavkat Toshmamatovich	
Дополнительные услуги в индустрии гостеприимства как эффективный инструмент продвижения бренда предприятия	570
А.И. Лесников, Д.В. Мамаева	
Преимущества и вызовы перехода на зелёную экономику.....	580
Умарова Гузал Гайратовна, Лапасова Камола Фарход кизи	
Yashil iqtisodiyot sharoitida hududlarda ishlab chiqarish korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish	586
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li, Djurayeva Maxliyoxon Xayrullayevna	
Yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashda bevosita soliqlar rolini oshirish masalalari.....	591
Abdullayev Dilmurod Aliyar o'g'li	
The main directions for improving innovative activities in agriculture	598
Aytmuratova Miyrigul Zhalgasovna	
Klaster tizimi orqali O'zbekistonda qishloq xo'jaligining iqtisodiy o'sishi	605
Xaydarov Sardor Komil o'g'li	
Inklyuziv ta'lim: adolatli va teng jamiyat sari.....	610
Muxamedjanova Dilshodxon Muzaffarovna	
Yashil iqtisodiyot: muammo va yechimlar	615
Boymatov Xoliyor Qurbonovich	
Issues of using foreign loans in the development of the transport system in the Republic of Uzbekistan	621
Alimov Ilhomjon Ikromovich	
Проблемы и резервы развития пищевой промышленности в экспортном направлении.....	628
Ўролова Севара Бехзод кизи	
Оценка степени риска инновационной деятельности.....	634
Алиева Эльнара Аметовна	
Yashil innovatsiyalar, ularning turlari va omillari.....	638
Maxkamova Sayyora Shokirovna	
Qishloq xo'jaligida transport tizimidan samarali foydalanishning nazariy asoslari.....	641
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
Soliq ma'murchiligida nazorat funksiyasi va unda kameral soliq tekshiruvi hamda takomillashtirish yo'llari.....	648
Hujamuradov Abrorbek Ro'zimurat o'g'li	
Sanoat korxonalarida xarajatlarni mahsulot tannarxiga taqsimlash metodologiyasini takomillashtirish istiqbollari	653
Safarov Javohir Ismoilovich	
Moliyaviy hisobotlarni shakllantirishda milliy standartlarni xalqaro standartlarga uyg'unlashtirish masalalari	659
G'aniyev Zafar Usanovich	
Ta'lim kreditini moliyalashtirish jamg'armasi faoliyati.....	666
Adilov Zuxriddin Marip o'g'li	
Tibbiyot muassasalarining moliyaviy ta'minoti va resurslardan foydalanish mexanizmlariga ta'sir qiluvchi omillar	670
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	
Tourism finance for sustainability: investing in green futures	674
Tashpulatov Sadriddin Sayfulloyevich	

Ta'lim jarayonlarini boshqarishda mobil texnologiyalar	681
Esonova Mohiraxon Sodiqjon qizi, Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Sherzodbek Nabiyev Nurmuhammad o'g'li	
Banklarda risklarni nazorat qilishning amaliyoti	686
Jumanazarov Muzaffar Jumanazar o'g'li	
Налоговые реформы в Узбекистане: вызовы, достижения и перспективы	692
Садиков Искандар Гайратович, Буранова Лола Вахобовна	
Turizm xizmatlari samaradorligini baholash usullari va vositalari tahlili	704
Jiyanov Uktam Panjiyevich	
Korxona va tashkilotlarda xodimlarni boshqarish strategiyasi	712
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarini menejerlik faoliyatiga tayyorlashning ahamiyati	716
Dusmaxamedov Abduljalil Abdusabirovich	
Davlat korxonasini xo'jalik jamiyatiga o'zgartirishning foydali jihatlari	720
Z.D. Sanjarov	
The role and main types of agricultural tourism in Uzbekistan	724
M.Xolmuratova, G.N.Tojiyeva	
Цифровые технологии как драйвер повышения эффективности банковского маркетинга	727
Кахрамонов Хуршиджон Шухрат угли, Маннабова Хулкар Фарход кизи	
Потребительская стоимость товаров в условиях экономики Узбекистана	735
Мусаева Шоира Азимовна	
Valyuta risklarini boshqarishda metching siyosatining ahamiyatini oshirish	739
Yahyayev Ziyodilla Lutfullayevich	
Yangi o'zbekiston iqtisodiyotida xususiy tadbirkorlikning roli va ahamiyati	744
Azimova Shoxista Salohiddinovna	
Improving the methodology for assessing the financial stability of banks	750
Sharipova N.H.	
Инструменты стратегического планирования и прогнозирования в управлении ООО "МТЕ ТЕХНИК": оценка и повышение финансовой стабильности	757
Нишоновна Муниса Одилжон кизи	
Актуальные вопросы налоговой политики	763
Бердыева Угулой Абдурахмоновна	
Ilm-fanni moliyalashtirish va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi	768
Ramazonov Javohir Bekzod o'g'li	
Jizzax viloyatida ekologik, rekreatsiya turizmlarini rivojlantirishning iqtisodiy samaradorligini baholash va uni prognozlashtirish	773
G'apparov Azim Qayumovich	
Qashqadaryo viloyatida ekologik va yashil texnologiyalarga kiritilayotgan investitsiyalar	781
Meylikov Fazliddin Abduhalim o'g'li, Buriyev Shaxbos Baxtiyorovich	
Biznes subyektlari auditida soddalashtirilgan moliyaviy hisobot tayyorlash usulini qo'llash xususiyatlari	786
Tajekeev Ziyatdin Kobeysinovich	
Biznes jarayonlarni modellashtirishning nazariy asoslari	791
Mullajonova (Matchanova) Shaxsanam Taxiroyva	
Raqamli xizmatlar bozori: elektron tijorat orqali xizmat ko'rsatishning yangi bosqichlari	796
Maxammadaliyeva Muslimaxon Sherali Qizi	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati va uni barqarorlashtirishning ahamiyati	800
Musurmankulova Gulchehra Isabekovna	
Ekologik turizm nuqtai nazaridan turizm marketingining usullari va asosiy vositalarining xususiyatlari	806
Yokubjonova Xulkarbonu Yokubovna	
O'zbekiston iqtisodiyotida turizmning o'rni va rivojlanish istiqbollari	815
Qosimova Fazilat, Kalandarov Ravshan	
Korporativ strategiyani ishlab chiqish bosqichlarining tahlili	819
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Abduvasiyeva Marjona Anvarovna	

Mamlakatimiz turizmini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha o'tkazilayotgan islohotlarning o'rni.....	823
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Nuridinov Bexruz Akbar o'g'li	
Hududlarda tadbirkorlarning islomiy investitsiyalardan foydalanish niyatlariga undovchi omillarning empirik tadqiqoti.....	829
Irgasheva Gulbahor	
Davlat vositalari yordamida innovatsion faoliyatni moliyaviy rag'batlantirish yo'nalishlari	836
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Важность качества управления на предприятиях общественного питания.....	842
Абдуллаева Зульфия Иззатовна, Махмудов Суннатжон Абдужаббор Угли	
O'zbekistonda "yashil" moliyalashtirishni rivojlantirish yo'nalishlari	848
Shaislamova Nargiza Qabilovna	
Mahalliy budjetning qo'shimcha daromadlarini shakillantirish yo'nalishlari.....	856
Yuldashev Javohirbek Ikromjon o'g'li	
Davlat moliyaviy nazoratida axborot texnologiyalaridan foydalanishni kengaytirish masalalari	860
Ro'zimatova Nigora Abdullaevna	
Принципы «справедливой стоимости» в мсфо: достоинства и проблемы применения в банках узбекистана	869
Айтмуродова Рушана Бахтиеровна	
Yashil iqtisodiyot loyihalarini moliyalashtirishning nazariy jihatlari	876
Allaberganova Asalxon Kadirovna	
Davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish hamda amalga oshirish tartibini takomillashtirish	880
Xasanov Ruslan Raxmatovich	
Yirik soliq to'lovchilar va ularning investitsiyaviy faolligini investitsiyaviy chegirmalar orqali rag'batlantirish	883
Tohirov Shuhrat Niyoz o'g'li	
MHXS bo'yicha moliyaviy hisobot tayyorlashda foydalaniladigan tuzatuvchi buxgalteriya yozuvlar.....	888
Sheraliyev Xayrulla Karimovich	
Qurilish korxonalarida investitsiyalarni boshqarishning xorijiy tajribalari va ularni mamlakatimizda foydalanish yo'llari	894
Karimov Inomjon Ortikbaevich	
Davlat xaridini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy amaliyati va uni iqtisodiyotga ta'siri.....	900
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Влияние технологических инноваций на международные финансовые рынки, а также на финансовый рынок нашего государства.....	904
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
Strategic development of global companies in modern conditions.....	909
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Hududlarda sog'liqni saqlash tizimi asosiy ko'rsatkichlarini noaniq modellashtirish yordamida kompleks baholash.....	914
Ismoilova Dilfuza Ibodullayevna	
Tijorat banklari faoliyatini transformatsiyalashuv jarayonlarini takomillashtirish.....	923
Kulboyeva Nargiz Majitovna	
Сущность и причины возникновения проблемных кредитов	929
Улмасой Ахмедова Хусан кизи	
The use of digitalization and technologies in updating credit policy.....	934
Otabek Ma'mirjon ogli Azimov	
Финансовое моделирование сценариев развития предприятия с использованием методов многокритериального принятия решений (МКПР).....	938
Axmedov Akbarali Sultonmurodovich, Yuldosheva Gulnoza Abdinabievna	
Yuqori samarali energiya tejash texnologiyalari va katalizga asoslangan konversiya jarayonlari.....	945
Yusupov Ulug'bek Mamayusupovich	
Kambag'allikni kamaytirish maqsadida aholining ijtimoiy himoyalash mexanizmini takomillashtirish	951
Kasimova Gulyar Axmatovna	

Tijorat banklarida foiz riski muammosi	957
Turdiyev Abdulhakim Kulbazarovich	
Milliy mahsulotlarni tashqi bozorlarga olib chiqishdagi to'siqlarni bartaraf qilish choralari.....	964
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyalashtirish usullari.....	970
Kaxorova Zamira Safaraliyevna	
O'zbekistonda mehmonxonalarda ovqatlantirish xizmatlarini takomillashtirish konsepsiyasi: strategik yondashuv.....	974
Yaxshiyev Xusniddin Tolibovich	
O'zbekiston sanoatida "yashil texnologiyalar" dan foydalanish va barqaror rivojlanish.....	979
Ubaydullaeva Gulchehra Erkabaevna	
Sanoat korxonalarida resurslarini rejalashtirish (ERP) tizimlarini joriy etishning orqali iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash yo'llari	985
Azizov Abdulla Abdisalamovich	
Yashil texnologiyalar asosida sanoatni modernizatsiya qilish	990
Muftaydinov Mansur Kiyomidinovich	
Ta'lim va ilm-fan rivoji – taraqqiyot garovi	995
Jamalova Gulnora Gulomovna	
Yashil iqtisodiyot sharoitida turizm sektorida barqaror bandlikni ta'minlash masalalari.....	1000
To'rabekov Sohijon Sherboy o'g'li	
Yashil energitikani integratsiya qilish va energiya samaradorligini oshirishning zamonaviy usuli (aqlli tarmoqlar-smart grids)	1007
Karimova Salima Elamonovna	
Yashil iqtisodiyot sharoitida soliqlarni raqamlashtirishni takomillashtirish	1012
Jo'rayev Botir Abdiyevich	
Yashil iqtisodiyotda tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish samaradorligi (TEM ko'rsatkichlar izohi)	1018
Sharifova Nargiza Djurayevna	
Экономическое образование молодёжи основа будущего страны.....	1023
Айматова Фарида, Айтиниязова Наргиза	
Biznes turizmining bugungi kundagi rivojlanish tendensiyasi.....	1028
Yangiyeva Sabrina Ixtiyorovna, Daniyarova Feruza Bahriddinovna	
Особенности кредитования сельскохозяйственных организаций и этапы его развития.....	1032
Ж.Я.Нуриллаев	
Xorijiy tajriba asosida O'zbekiston yashil iqtisodiyotini takomillashtirish yo'llari.....	1039
Xikmatova Husnora Fatxulla qizi	
Yashil iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda davlatning roli	1045
Umarov Muzaffar Yusupbayevich, Otamurodov Rasulbek Batirovich, Xaitbayev Jasurbek Otaxanovich, Atadjanov Kadambay Sapayevich	
Mintaqada raqamli transformatsiya rivojlanishida moliyaviy texnologiyalarning ahamiyati.....	1052
Rustamov Jasurbek Ravshanbek o'g'li	
Tijorat banklaridan olingan kreditni qaytarishda foiz stavkalari ta'sirining tahlili.....	1058
Xanmuratov Roushenbek Xalmuxammetovich, Vaxabov.A.V	
Tabiiy va sun'iy tolalarning ekologik ta'siri va yashil ishlab chiqarish texnologiyalariga o'tish bosqichlari.....	1066
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B taqsimotida chakana savdo tarmoqlari bilan marketing asosidagi strategik hamkorlik	1071
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
Мировой финансовый кризис и его влияния на состояние экономики Узбекистана	1076
Раупова Мхлисахон Ибрахимжон кизи	
Uzoq muddatli aktivlar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish.....	1087
Hakimov Faxritdin Abdusattorovich	
O'zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari	1093
Djo'rayeva Lola Abdugabbarovna	

Yo'l qurilish tashkilotlarida yo'l qurilish ko'lamini oshirib, samarali resurslar taqsimotini ishlab chiqish.....	1099
Raximov Dilshodjon Turdiali o'g'li	
Ilg'or xorij tajribalaridan O'zbekiston amaliyotida foydalanish imkoniyatlari	1104
Karimova Komila Daniyarovna	
Ichki audit samaradorligini tahlil qilish metodologiyasi.....	1111
I.G'.Isroilov	
Выведение практического сотрудничества на качественно новый уровень государств центрально-азиатского региона в укреплении концепции «зеленой экономики» в эпоху глобализации.....	1117
Парпиева Наргиза Тахировна	
Kimyo sanoati korxonalarida lean production konsepsiyasidan foydalanish istiqbollari	1122
Gulbayeva Feruza Islomovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida auditorlik xizmatlarining ahamiyati.....	1127
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Tijorat banklari resurs bazasini mustahkamlash yo'llari	1131
Allaberganov Sirojali Saxatovich	
Теоретические основы формирования понятия «финансовая стабильность» Часть II	1143
Алиева Сусанна Сейрановна	
O'zbekiston moliya tizimini raqamlashtirishning rivojlanish tendensiyalari.....	1148
Tashmatova Rano Gaibovna, Qodirov Nurhayot Normuhammad o'g'li	
Theoretical basis of the use of modern information technologies in accounting	1154
Annayev Abdurasul Abdurashidovich, Tojiboyev Jasurbek Shavkat o'g'li, Rustamov Suxrob Asror o'g'li	
Moliyaviy bozorlar chayqalmoqda: investorlar uchun yangi signalmi?	1158
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li, Yaxshiboyev Jahongir Abdualimovich	
Yashil moliyalashtirish va esg samaradorligining iqtisodiyot barqarorligidagi o'rni.....	1166
Yusupov Sherzodbek Baxtiyor o'g'li, Atadjanov Kadambay Sapayevich, Madraimov Xabibulla Madaminovich	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni kamaytirish bo'yicha tizimlarni takomillashtirish yo'llari	1170
Bekmurodova Mahbuba Mahmudovna	
Maqola: Globalizatsiyada inson resurslarini boshqarishda raqamli transformatsiyaning rejasini tuzish	1177
Salimjonova Gulhayo Asliddin qizi, Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Nabiye Sherzodbek Nurmuhammad o'g'li	
Turizm sanoatida Internet-marketing vositalari va ulardan samarali foydalanish	1182
Babaev Jo'rabek	
Ishlab chiqarishni boshqarishda mahsulot tannarxini kalkulyatsiya qilishning ahamiyati	1190
Asqarova Lobarxon Usmanjanovna	
O'zbekistonda ichki turizm faoliyatini rivojlantirishda transport infratuzilmasini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy jihatlarini	1194
Turopov Maqsudjon	
Kichik biznes faoliyatini rivojlantirishda soliq siyosatini takomillashtirishning ahamiyati	1199
Abdurahmonov Abdumalik Abdug'ani o'g'li	
Madaniy-tomosha xizmatlarining tahlili va uni rivojlantirish yo'llari	1204
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Цифровизация экономики и генезис стран мирового хозяйства	1211
Камилова Наргиза Абдукажоровна	
“Oila va xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi” faoliyati	1216
Xushmurodov Baxtiyor Turg'un o'g'li	
Soliq stavkalarini tabaqalashtirish asosida soliq to'lovchilar iqtisodiy faoliyatini tartibga solish mexanizmlari.....	1220
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish va barqaror rivojlanishga ta'sir etuvchi omillar	1223
Xamdamov Shoh-Jahon Rahmat o'g'li	
Mintaqaning eksport salohiyati tahlili asosida istiqbolli y'nalishlarni aniqlash (Xorazm viloyati misolida).....	1229
Ibadullayev Ergash Bakturdiyevich	

Uy-joy kommunal xo'jaligini mintaqada innovatsion rivojlantirishni boshqaruvi	1235
Adilova Yulduz Shavkatovna	
Bank tizimi likvidligini ta'minlash vositalari va usullarini takomillashtirish	1239
Poyonov Bobir Bekmurod o'g'li	
Milliy brendlarni shakllantirish orqali tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni oshirish	1245
Muratbaeva Eleonora Muxamedjan qizi	
Charm mahsulotlaridan tayyorlangan bolalar transformatsion sumka ishlab chiqarish iqtisodiy samaradorligi	1250
Ismailov Nurulla Tuychibayevich	
O'zbekistonda qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyati: iqtisodiy tahlil va islohotlar zarurati	1256
Raximov Ilyos Ikramovich	
Yoqilg'i-energetika kompleksida innovatsion salohiyatni oshirish strategiyasi	1262
Nabiyeva Saidaxon Abduvaxabovna	
Banklarda moliyaviy xavfsizlik kategoriyasining evolyusiyasi	1268
Qobilov Muxammad Ayubxon Yusufjon o'g'li	
Развитие системы бухгалтерского учёта и отчётности на современном этапе	1273
Мамажонов Акрамжон Тургунович, Юсупова Малика Ботиралиевна	
Практика банковского кредитования предпринимательских субъектов сферы услуг в германии	1279
Мукарова Сарвиноз Маликовна, Каримова Азиза Махомадризовна	
Статистический анализ теневой экономики в узбекистане	1283
Кошанов Абдимурат Азат ули, Абдиразакова Асемай Жандулла кизи	
The importance of using digital technologies in business	1288
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
0,4 kv kuchlanishdan ta'minlanuvchi suv nasoslarini tarmoq faza kuchlanishi yo'qolishidan himoyalash	1292
Xalikova Xurshida Abdullayevna, Nurova Malika Abduzairovna, Mustayev Ruslan Aktamovich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruv tizimining samaradorligini oshirish	1297
Dexkonova Sayidaxon Nurmuxammatovna	
Ijtimoiy-iqtisodiyot va markaziy osiyo mamlakatlari ijtimoiy sohada	1302
Usmanxo'jayeva Surayyo Muxtarovna	
Aksiyalarni ommaviy joylashtirish amaliyotini tashkil etish va o'tkazish bosqichlari	1307
Raimov Farrux Avazjon o'g'li	
Approaches to effective management of tax liabilities through tax auditing	1311
Abdullayev Abror Bozarboevich	
Tijorat banklarida aktivlarni sekyuritizatsiyalash tizimini takomillashtirish	1316
Axmedov Akbarali Sultonmurodovich	
Tashqi va ichki omillar ta'sirini hisobga olgan holda korxona moliyaviy holati barqarorligining tahlili	1325
Eshkuvatov Azizjon Baxtiyorovich	
Tijorat banklari tomonidan ajratilayotgan kreditlarning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi roli	1330
Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich	
Sun'iy intellekt asosida bank tizimini modernizasiya qilish va samaradorligini oshirish	1333
Boykulov Baxriddin Karshievich	
Aksiyadorlik jamiyatlarini moliyalashtirish manbalaridan samarali foydalanish	1338
Arifjanova Yayraxon Usmonxo'jayevna	
Ipoteka obligatsiyalarining mamlakat iqtisodiyotining o'sishidagi ahamiyati hamda mazkur obligatsiyalar bilan bog'liq risklar	1343
Ibrohimov Yorqinjon To'liqin o'g'li	
Анализ спроса и потребительского поведения на продукцию, выращенную гидропонным методом	1349
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Global moliyaviy inqirozlar sharoitida aholi daromadlarining barqarorligini ta'minlash strategiyalari	1355
Qurbanov Ulug'bek Erkinovich, Nutfullayev Shohrux Mexli o'g'li	

“O‘zbekistonning “yashil iqtisodiyot”ga o‘tish strategiyasi: mavjud muammo va istiqbolli imkoniyatlar”	1359
Ismailov Dilshod Anvarjonovich, Akramova Aziza Abduvohidovna	
Aksiyadorlik jamiyatlarida davlat xaridlarini tashkil etish amaliyotini takomillashtirish.....	1366
Saidaxmedova Aida Mirzayevna	
O‘zbekistonda ekologik turizmni rivojlantirish masalalari	1372
Abduraxmonova Ziyoda Abdullayevna	
Netto ish haqini hisoblashning innovatsion usullari.....	1378
Mirmahmudov Murod Irismatovich	
Xizmat ko‘rsatish sohasida tadbirkorlik: iqtisodiy va ijtimoiy istiqbollar	1383
Xaydarova Shoxista Davranovna	
Texnologiya fanida sun‘iy intellekt va kompyuter texnologiyalaridan foydalanish	1388
Ashurov Nazar Raxmatullaevich	
Korporativ xaridlarni amalga oshirishdagi byurokratik to‘siqlar va ularni bartaraf etish usullari	1391
Qurbanov Shohboz Lutfillayevich	
Yashil yondashuvlar asosida barqaror iqtisodiyotni rivojlantirishning nazariy asoslari.....	1396
Ubaydullaev No‘monjon Isroilovich	
Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini SWOT va pestel tahlil qilish orqali iqtisodiy bashoratlash.....	1401
Karimova Maftuna Nurdinovna	
O‘tkir revmatik isitmasi bor bolalarda kardiometriya ko‘rsatkichlarining statistik tahlili	1407
Muxamadiyeva Lola Atamuradovna	
Ways to develop digital economy and electronic government in UZBEKISTAN	1418
Nuritdinova Dilshodakhon Abdulla kizi	
O‘zbekistonda hayot sug‘urtasining joriy etilishi va unga ta'sir etuvchi demografik omillar ta'siri.....	1422
Mirzamahmudova Madina Odiljon qizi	

O'ZBEKISTONDA HAYOT SUG'URTASINING JORIY ETILISHI VA UNGA TA'SIR ETUVCHI DEMOGRAFIK OMILLAR TA'SIRI

Mirzamahmudova Madina Odiljon qizi

O'zbekiston Milliy universiteti dosent v.v.b., PhD,
Alfragunus Universiteti Moliya kafedrasida dosent v.v.b., PhD
tashqi o'rindoshlik asosida, madinabonu1311@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda hayot sug'urtasi bozorining rivojlanish holati, uning ahamiyati va aholining demografik xususiyatlari (yosh, jins, daromad darajasi, yashash joyi va h.k.) hayot sug'urtasiga bo'lgan ehtiyoj va qiziqishga qanday ta'sir qilishi tahlil qilingan. Shuningdek, hayot sug'urtasini joriy etishni takomillashtirish bo'yicha ilmiy xulosa va amaliy takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Hayot sug'urtasi, demografik omillar, sug'urta bozori, sug'urta ehtiyoji, yosh, jins, daromad darajasi, yashash joyi, ijtimoiy himoya, sug'urtalash tizimi.

Abstract: This article analyzes the development of the life insurance market in Uzbekistan, its significance, and how the demographic characteristics of the population (age, gender, income level, place of residence, etc.) influence the demand for and interest in life insurance. In addition, the article presents scientific conclusions and practical recommendations for improving the implementation of life insurance.

Key words: Life insurance, Uzbekistan, demographic factors, insurance market, insurance demand, age, gender, income level, place of residence, social protection, insurance system.

Аннотация: В данной статье проанализировано состояние развития рынка страхования жизни в Узбекистане, его значение, а также влияние демографических характеристик населения (возраст, пол, уровень дохода, место проживания и др.) на потребность и интерес к страхованию жизни. Кроме того, представлены научные выводы и практические предложения по совершенствованию внедрения страхования жизни.

Ключевые слова: Страхование жизни, Узбекистан, демографические факторы, страховой рынок, потребность в страховании, возраст, пол, уровень дохода, место проживания, социальная защита, страховая система.

KIRISH

Mamlakatimizda sug'urta bozori iqtisodiy taraqqiyotning muhim tarkibiy qismlaridan biri sifatida tobora rivojlanib bormoqda. Xususan, hayot sug'urtasi bozori aholining ijtimoiy himoyasini ta'minlash, moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash va fuqarolarning kelajakdagi ehtiyojlarini kafolatlashda alohida o'rin tutadi. So'nggi yillarda O'zbekistonda hayot sug'urtasining joriy etilishi va bu yo'nalishda ko'rilayotgan islohotlar, shu jumladan qonunchilik bazasining takomillashtirilishi, aholining moliyaviy savodxonligini oshirishga doir chora-tadbirlar bilan bir qatorda, xalqaro tajribaning tatbiq etilishi ushbu sohaning salmoqli o'sishiga xizmat qilmoqda.

Hayot sug'urtasining ommalashuvi, avvalo, aholining demografik tarkibi, ya'ni yosh guruhlari, gender nisbati, aholining ta'lim darajasi, bandlik holati va urbanizatsiya darajasi kabi omillar bilan bevosita bog'liqdir. Demografik omillar hayot sug'urtasi xizmatlariga bo'lgan talab va ehtiyoj darajasini belgilovchi asosiy ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. Shu sababli, mazkur mavzuda olib boriladigan tahlillar, nafaqat hayot sug'urtasining rivojlanish istiqbollari belgilash, balki aholi ehtiyojlariga mos strategiyalar ishlab chiqishga ham xizmat qiladi.

Maqolada O'zbekistonda hayot sug'urtasining rivojlanishiga demografik omillarning qanday ta'sir ko'rsatayotgani o'rganilib, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, hayot sug'urtasining iqtisodiy va ijtimoiy hayotdagi o'rni hamda istiqbolli yo'nalishlar yuzasidan xulosa va takliflar ishlab chiqiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Hayot sug'urtasining rivojlanishi va uning joriy etilishi masalalari ko'plab tadqiqotlarda ko'rib chiqilgan. Birinchi navbatda, bu sug'urta turi qanday qilib shaxsiy xavfsizlik va oilaviy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan ekanligini ko'rsatish muhimdir. Hayot sug'urtasining asosiy maqsadi – sug'urtalangan shaxs vafot etganida,

uning oila a'zolarini moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlashdir. Shu sababli, hayot sug'urtasi nafaqat iqtisodiy jihatdan, balki ijtimoiy nuqtai nazardan ham katta ahamiyatga ega.

O'zbekiston iqtisodiyotida hayot sug'urtasining o'ri va roli asta-sekin kengayib bormoqda. Shu bilan birga, mamlakatda bu sohaga ta'sir qiluvchi bir qator omillar mavjud. Xususan, demografik omillar – aholi tarkibi, yosh tuzilmasi, o'lim darajasi, tug'ilish ko'rsatkichi, va migrasiya jarayonlari hayot sug'urtasiga bo'lgan ehtiyojni belgilovchi asosiy omillar sifatida ajralib turadi. Aholining qarish jarayoni hayot sug'urtasiga bo'lgan talabni oshirgan. Aholining yoshi kattalashgan sari, ular o'z hayotini himoya qilish va oilasini moliyaviy xavf-xatardan saqlashga intilishadi.

Hayot sug'urtasining rivojlanishi uchun yana bir muhim omil – bu iqtisodiy barqarorlik va aholi daromadlari hisoblanadi. Daromadlar oshishi bilan odamlar ko'proq sug'urta mahsulotlariga sarmoya kiritishga tayyor bo'ladilar. Biroq, hayot sug'urtasiga bo'lgan talab nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy omillarga ham bog'liq. Aholining sug'urtaga nisbatan madaniyati, ularning sug'urta tizimiga bo'lgan ishonchi va umuman, hayot sug'urtasi masalalariga yondoshuvi ham katta ta'sir ko'rsatadi. Mamlakatda bu sohada hali rivojlanishning boshlang'ich bosqichlari kuzatilmoqda.

O'zbekistonning sug'urta bozorida hayot sug'urtasining joriy etilishi ko'plab iqtisodiy va ijtimoiy islohotlar bilan bog'liq. 1991 yildan keyingi yillarda bozor iqtisodiyotiga o'tish jarayoni davomida sug'urta bozorining o'sishi va uning yangi qonuniy asosda ishlashi uchun zarur bo'lgan infratuzilma yaratildi. Lekin, bu boradagi muammolar hali ham mavjud. Hayot sug'urtasini keng ommaga tanishtirish, odamlarning bu sohadagi bilim va tushunchalarini oshirish, va ularni bu xizmatlardan foydalanishga rag'batlantirish uchun ko'proq ishlar amalga oshirilishi lozim.

Demografik o'zgarishlar hamda ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlar hayot sug'urtasining o'sishiga ta'sir qiladi. O'zbekiston aholisi yosh bo'lsada, sug'urtaga bo'lgan talab asta-sekin ortib bormoqda. Aholining farovonligini oshirish va jamiyatni ijtimoiy himoya qilishga qaratilgan davlat siyosati, shu jumladan, sug'urta tizimining rivoji, jamiyatda sug'urta madaniyatining shakllanishi uchun zarurdir.

Xalqaro tajriba, shuningdek, O'zbekiston uchun muhim saboqlarni taqdim etadi. Evropa va Osiyo davlatlarining hayot sug'urtasiga oid muvaffaqiyatli tajribalari, ayniqsa, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, qoidalar va qonunlarni yangilash hamda sug'urta kompaniyalarining ishonchligini oshirish bilan bog'liq. Bu amaliyotlar, O'zbekistonda ham sug'urta bozorini rivojlantirish va yangi xizmatlarni joriy etishda muhim yordam beradi.

O'zbekistonda hayot sug'urtasining joriy etilishi va unga ta'sir etuvchi demografik omillarni tahlil qilish, ushbu sohani yanada rivojlantirish va barqarorlashtirish uchun zarur bo'lgan asosiy omillarni aniqlashga yordam beradi. Bunga nafaqat iqtisodiy islohotlar, balki sug'urta madaniyatini rivojlantirish, aholi orasida sug'urtaga bo'lgan ishonchni oshirish va davlat tomonidan huquqiy bazani mustahkamlash kabi chora-tadbirlar kiradi. Hayot sug'urtasi tizimi jamiyatning ijtimoiy himoyasi va iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Bir necha tadqiqotlarda, hayot sug'urtasining joriy etilishi va rivojlanishiga ta'sir etuvchi asosiy omillardan biri demografik o'zgarishlar ekanligi ko'rsatilgan. Masalan, Toshkentdagi so'nggi yillarda o'tkazilgan empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, aholining qarish jarayoni hayot sug'urtasiga bo'lgan talabni sezilarli darajada oshirgan. Aholi yoshining o'sishi va uzoq umr ko'rish ehtimolining ortishi, odamlarni o'z hayotlarini sug'urtalashga undagan. Bunda, ayniqsa, o'rta va yuqori yoshlardagi shaxslar orasida hayot sug'urtasiga bo'lgan qiziqish oshgan. Bu tadqiqotlardan birida, 40 yoshdan yuqori shaxslar orasida hayot sug'urtasining afzalliklari haqida anglashuvning yuqori ekanligi ta'kidlangan.

Shuningdek, O'zbekistonda o'tkazilgan empirik tadqiqotlar hayot sug'urtasining o'sishi bilan bog'liq iqtisodiy omillarni ko'rsatadi. O'zbekiston iqtisodiyotining o'sishi, aholining daromadlari va ish bilan ta'minlanganlik darajasi hayot sug'urtasining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Bu omillar, o'z navbatida, odamlarning sug'urtaga bo'lgan ehtiyojini oshiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sug'urtaga bo'lgan talab, asosan, yuqori daromadli va o'rta sinf vakillari orasida ko'proq kuzatiladi. Ular ko'proq moliyaviy xavfsizlik va farovonlikni ta'minlash uchun hayot sug'urtasidan foydalanishni xohlaydilar.

Hayot sug'urtasi bozorining rivojlanishida ijtimoiy va madaniy omillar ham muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotlar, ayniqsa, jamiyatning sug'urtaga nisbatan yondoshuvini o'rganishda diqqatga sazovor. O'zbekistonda o'tkazilgan bir necha empirik izlanishlar, aholining sug'urta bozoriga bo'lgan ishonchi va tushunchasining past ekanligini ko'rsatadi. Bu holat, o'z navbatida, hayot sug'urtasining joriy etilishida muammolarni keltirib chiqaradi. Tadqiqotlarda, odamlarning hayot sug'urtasi bo'yicha bilimlarini oshirish va ularni bu sohada xabardor qilish muhimligini ta'kidlashadi. Shuningdek, mahalliy va xalqaro sug'urta kompaniyalari tomonidan taqdim etilayotgan xizmatlarning sifati va ishonchliligi ham muhim omil sifatida e'tirof etilgan.

Yana bir muhim empirik tadqiqot, hayot sug'urtasining O'zbekistonda o'rnatilishi va kengayishining davlat siyosati bilan bog'liq ekanligini ko'rsatadi. Davlat tomonidan amalga oshirilgan islohotlar, sug'urta sohasidagi qonunlarni yangilash va sug'urta xizmatlarini yanada kengaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar, bozorda raqobatni oshiradi va aholi orasida ishonchni mustahkamlaydi. Bu tahlillar sug'urtaning ahamiyatini tushunishda

va unga bo'lgan talabni oshirishda davlatning roli katta ekanligini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, hayot sug'urtasiga bo'lgan talabni oshirish uchun marketing strategiyalarini rivojlantirish va odamlarni bu soha haqida xabardor qilish muhimdir. Xalqaro tajriba ham bu jarayonni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan tavsiyalarni taklif etadi. O'zbekistonning sug'urta bozori hali yosh bo'lsada, empirik tadqiqotlar va tahlillar yordamida uning kelajakda qanday rivojlanishi mumkinligi haqida aniq tasavvurga ega bo'lish mumkin.

TAHLIL VA NATIJALAR

Hayot sug'urtasi inson hayoti va sog'lig'i bilan bog'liq moliyaviy xatarlarni kamaytirishga qaratilgan moliyaviy himoya vositasi hisoblanadi. Bu sug'urta turi sug'urtalanuvchining hayoti bilan bog'liq muayyan hodisalar – vafot etishi, ma'lum yoshga etishi yoki baxtsiz hodisaga uchrashi holatlarida belgilangan to'lovlarni amalga oshirishni nazarda tutadi. Hayot sug'urtasi orqali fuqarolar o'zlari va oila a'zolarining kelajakdagi moliyaviy barqarorligini ta'minlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Hayot sug'urtasi bir qator muhim vazifalarni bajaradi: u inson umrining muayyan bosqichida yoki favqulodda holatlarda moliyaviy yordam ko'rsatadi, fuqarolarning kelajakka bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi va uzoq muddatli jamg'arma imkoniyatini yaratadi. Uning asosiy turlariga muddatli hayot sug'urtasi, doimiy hayot sug'urtasi, jamg'arib boriluvchi va investision hayot sug'urtasi kiradi.

Xalqaro tajribaga nazar tashlasak, rivojlangan mamlakatlarda hayot sug'urtasi aholining kundalik hayotida keng qo'llaniladi. AQSh, Kanada, Germaniya, Yaponiya kabi mamlakatlarda hayot sug'urtasi badallari yalpi ichki mahsulotning muhim qismini tashkil qiladi. Bu davlatlarda fuqarolarning moliyaviy madaniyati yuqori bo'lib, sug'urta xizmatlariga bo'lgan ishonch katta. Janubi-Sharqiy Osiyo davlatlarida, xususan Xitoy va Hindistonda esa aholining ko'payishi, daromad darajasining o'sishi va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi natijasida hayot sug'urtasi xizmatlari jadal sur'atlar bilan kengaymoqda. U erda davlat tomonidan ham bu soha qo'llab-quvvatlanadi, aholiga qulay sharoitlar yaratilgan. O'zbekiston tajribasida esa hayot sug'urtasi bozori rivojlanish bosqichida bo'lib, so'nggi yillarda ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda. Biroq aholining moliyaviy savodxonligi etarli emasligi, sug'urta xizmatlariga ishonchning pastligi va xizmat turlarining cheklanganligi hali ham bu sohaning to'liq rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Shunday ekan, xalqaro tajribani chuqur o'rganish va O'zbekiston sharoitiga moslashtirish orqali hayot sug'urtasi xizmatlarini yanada samarali rivojlantirish mumkin bo'ladi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda hayot sug'urtasi xizmatlariga bo'lgan talab asta-sekin ortib bormoqda. Bu avvalo aholining moliyaviy savodxonligi oshib borayotgani, to'lov qobiliyatining yaxshilanishi va hayotiy ehtiyojlarning o'zgarishi bilan bog'liq. Raqamli texnologiyalarning joriy qilinishi ham sug'urta xizmatlarining aholiga yaqinlashtirilishiga olib keldi. Yirik sug'urta kompaniyalari tomonidan hayot sug'urtasi bo'yicha jamg'arib boriluvchi va investision mahsulotlar taqdim etilmoqda. Ba'zi banklar va moliyaviy institutlar bilan hamkorlikda «bankassuransiya» tizimi rivojlantirilmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, hayot sug'urtasi bo'yicha yig'imlar hajmi yildan-yilga oshmoqda, bu esa bozor salohiyatining yuqoriligidan dalolat beradi.

Shunga qaramay, hayot sug'urtasi bozorida bir qator muammolar mavjud. Birinchi navbatda, aholining aksariyat qismi hali-hanuz hayot sug'urtasi xizmatlarining mazmun-mohiyati va afzalliklarini to'liq tushunmaydi. Moliyaviy savodxonlikning pastligi va sug'urta xizmatlariga nisbatan ishonchsizlik darajasi yuqoriligidan qolmoqda. Ikkinchidan, sug'urta mahsulotlarining xilma-xilligi va mijoz ehtiyojlariga mosligi etarli darajada emas. Ko'pchilik kompaniyalar an'anaviy xizmatlar bilan cheklanib qolmoqda. Uchinchidan, sug'urtachilar faoliyatini raqobat asosida rag'batlantiruvchi mexanizmlar sust rivojlangan. Bundan tashqari, marketing va targ'ibot ishlari etarlicha samarali yo'lga qo'yilmagan. Ushbu muammolarni hal etish uchun qonunchilikni takomillashtirish, aholining moliyaviy savodxonligini oshirish, innovasion mahsulotlarni yaratish va xorijiy tajribani o'rganish orqali hayot sug'urtasi bozorini rivojlantirish zarur.

Hayot sug'urtasi xizmatlariga bo'lgan talab ko'plab iqtisodiy, ijtimoiy va demografik omillar bilan chambarchas bog'liq. Ayniqsa, demografik omillar hayot sug'urtasi xizmatlarining rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston sharoitida aholining soni yil sayin ortib borayotgani, yosh tarkibi, bandlik holati, urbanizatsiya darajasi va ta'lim darajasi hayot sug'urtasi xizmatlariga bo'lgan ehtiyojni bevosita shakllantiradi.

Demografik omillar ichida eng asosiylaridan biri – aholining umumiy soni hisoblanadi. O'zbekistonda aholi soni 2024 yil holatiga ko'ra 37 milliondan oshgan bo'lib, bu katta sug'urta bozori salohiyatini anglatadi. Aholi sonining o'sishi sug'urta xizmatlari iste'molchilari sonining ham ortishiga olib keladi. Shu bilan birga, aholining yosh tarkibi ham ahamiyatlidir. O'zbekistonda aholining katta qismi mehnatga layoqatli yoshdagi (16-59 yosh) fuqarolardan iborat bo'lib, aynan shu toifadagi kishilar hayot sug'urtasiga ko'proq ehtiyoj sezadi, chunki ular oilani boqish, kelajakni rejalashtirish va moliyaviy xavfsizlik haqida o'ylaydigan qatlam hisoblanadi.

Bandlik holati ham muhim demografik ko'rsatkichlardan biridir. Aholi bandligi darajasi yuqori bo'lgan hududlarda hayot sug'urtasiga talab odatda ko'proq bo'ladi, chunki doimiy daromad manbaiga ega shaxslar o'zlarini va yaqinlarini moliyaviy himoya qilishga intiladi. Rasmiy bandlikning nisbatan pastligi esa, aksincha, sug'urtalashga bo'lgan qiziqishni cheklaydi. O'zbekiston bo'yicha 2023 yil holatiga ko'ra, mehnatga layoqatli aholining bandlik darajasi 65–70% atrofida bo'lib, bu hayot sug'urtasi bozorining o'sishiga imkoniyat yaratadi.

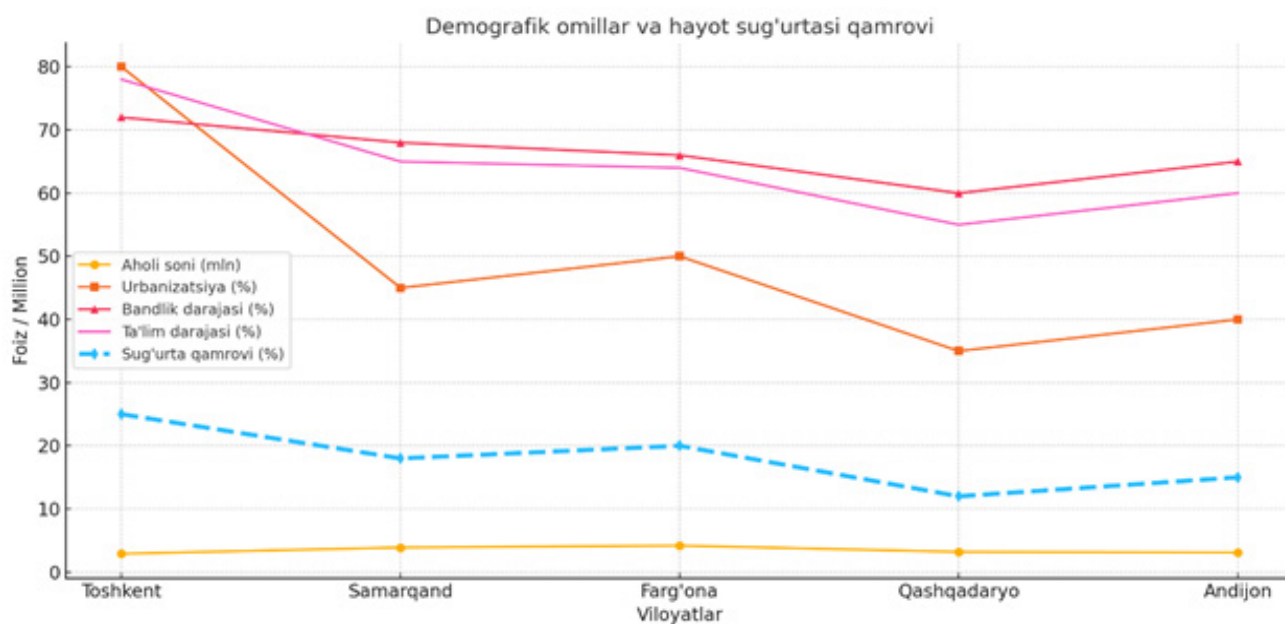
Urbanizatsiya darajasi ham hayot sug'urtasiga ta'sir etuvchi muhim omillardandir. Shaharlarda yashovchi aholining moliyaviy xizmatlardan xabardorligi va ularga kirish imkoniyati yuqori bo'lib, bu joylarda hayot sug'urtasi xizmatlariga talab nisbatan yuqoriroq. O'zbekistonda urbanizatsiya darajasi 2023 yil holatiga ko'ra 51% dan oshgan, bu esa sug'urta xizmatlarini rivojlantirish uchun qulay demografik sharoit yaratmoqda.

Ta'lim darajasi ham ahamiyatli omillardan biri hisoblanadi. Oliy yoki o'rta maxsus ma'lumotga ega bo'lgan aholining hayot sug'urtasi xizmatlariga bo'lgan qiziqishi yuqori bo'ladi, chunki bu qatlam moliyaviy savodxonlik darajasi bilan ajralib turadi. O'zbekistonda ta'lim olish darajasi yildan-yilga oshib borayotgan bo'lib, bu tendensiya sug'urta xizmatlariga nisbatan ongli yondashuvni mustahkamlashi mumkin.

1-jadval¹. 2025 yil holatiga O'zbekistonning ayrim demografik ko'rsatkichlari.

Ko'rsatkich	Qiymat
Umumiy aholi soni	37,5 million kishi
Shahar aholisi ulushi	51%
Qishloq aholisi ulushi	49%
Mehnatga layoqatli aholi soni	20,7 million kishi
O'rtacha yosh	28,5 yil

Statistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, yuqorida sanab o'tilgan demografik omillar hayot sug'urtasi xizmatlariga bo'lgan talabning shakllanishida bevosita rol o'ynaydi. Jumladan, aholining yosh tarkibi va bandlik darajasi yuqori bo'lgan Toshkent, Samarqand va Farg'ona viloyatlarida hayot sug'urtasi xizmatlarining nisbatan tezroq o'sishi kuzatilmoqda. Biroq, aholining kam ta'lim olgan va qishloq joylarda yashovchi qismlarida bu xizmatlarga talab pastligicha qolmoqda. Shunday qilib, demografik omillarni chuqur tahlil qilish hayot sug'urtasi bozorida aniq strategiyalar ishlab chiqish va aholining turli qatlamlariga moslashtirilgan xizmatlarni taklif etishda muhim ahamiyat kasb etadi.

1- rasm. Demografik omillar va hayot sug'urtasi qamrovi²

Yuqoridagi grafikda O'zbekistonning ayrim viloyatlarida hayot sug'urtasi qamroviga demografik omillarning qanday ta'sir ko'rsatayotgani ko'rsatilgan. Demografik ko'rsatkichlar yuqori bo'lgan hududlarda sug'urta xizmatlariga talab ham nisbatan yuqoriroq. Bu esa sug'urta strategiyalarini mahalliy sharoitga mos ravishda ishlab chiqish zarurligini ko'rsatadi.

O'zbekistonda hayot sug'urtasi bozorini rivojlantirish bo'yicha istiqbollar keng va istiqbolli yo'nalishlarga ega. Bugungi kunda ushbu sohaning salohiyatidan to'liq foydalanilmayotgan bo'lishiga qaramay, mavjud

1 <https://stat.uz/>

2 <https://stat.uz/>

demografik resurslar, ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar, aholi ongining o'sishi va davlat tomonidan ko'rsatilayotgan e'tibor hayot sug'urtasi xizmatlarini yanada rivojlantirish uchun muhim zamin yaratmoqda.

Avvalo, hayot sug'urtasi bozorini kengaytirish imkoniyatlarini quyidagicha ko'rsatish mumkin: birinchidan, aholining doimiy o'sib borayotgani va yosh tarkibining asosan mehnatga layoqatli qatlamdan iborat bo'lishi bu bozor uchun katta iste'molchilar bazasini bildiradi. Ikkinchidan, aholining moliyaviy savodxonligini oshirish orqali hayot sug'urtasiga nisbatan ijobiy munosabat shakllantirish mumkin. Uchinchidan, raqamli texnologiyalar yordamida xizmatlarni masofadan taqdim etish, mobil ilovalar, onlayn platformalar orqali sug'urtalash jarayonlarini soddalashtirish hayot sug'urtasini ommalashtirishga xizmat qiladi. To'rtinchidan, banklar bilan hamkorlikda bankassuransiya tizimini kengaytirish orqali mijozlarga kompleks moliyaviy xizmatlar ko'rsatish mumkin.

Demografik omillarni hisobga olgan holda bir nechta strategik takliflarni ilgari surish mumkin. Birinchidan, yoshlar va yangi ish boshlayotgan fuqarolarga yo'naltirilgan maxsus sug'urta mahsulotlarini ishlab chiqish zarur. Bu mahsulotlar qulay to'lov shartlari va uzoq muddatli himoyani o'z ichiga olishi lozim. Ikkinchidan, mehnatga layoqatli aholi uchun pensiya jamg'armalari bilan integrasiyalashgan hayot sug'urtasi dasturlarini yaratish, ularning kelajakdagi moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi. Uchinchidan, ayollar va qishloq aholisini qamrab oluvchi maxsus tarif va mahsulotlar ishlab chiqilishi lozim. Bu orqali sog'liqni saqlash, ona-bola salomatligi va boshqa ijtimoiy xavflarni moliyaviy himoya qilish mumkin bo'ladi. To'rtinchidan, turli hududlarning urbanizatsiya darajasi va aholining ma'lumot saviyasiga qarab sug'urta mahsulotlarini moslashtirish lozim.

Davlat siyosatida hayot sug'urtasini rag'batlantirish mexanizmlari ham muhim o'rin tutadi. Birinchidan, hayot sug'urtasi mukofotlariga soliq imtiyozlari berilishi, korxona va tashkilotlar tomonidan xodimlar foydasiga hayot sug'urtasi shartnomalarini tuzishga rag'batlantiruvchi mexanizmlarning joriy qilinishi zarur. Ikkinchidan, hayot sug'urtasining ijtimoiy ahamiyati to'g'risida aholiga muntazam ravishda targ'ibot va axborot kampaniyalari o'tkazish, ommaviy axborot vositalarida va ijtimoiy tarmoqlarda reklama faoliyatini kuchaytirish kerak. Uchinchidan, sug'urta tashkilotlari faoliyatini monitoring qilish va ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlash bo'yicha davlat nazoratini kuchaytirish, mijozlar huquqlarini himoya qilish tizimini takomillashtirish lozim.

O'zbekistonda hayot sug'urtasi xizmatlarini rivojlantirish uchun demografik imkoniyatlar, texnologik resurslar va davlat qo'llab-quvvatlovi mavjud. Ushbu resurslardan oqilona foydalanish, aholining ehtiyojlariga mos mahsulotlar ishlab chiqish va samarali rag'batlantirish choralarini joriy etish orqali hayot sug'urtasi bozori nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy jihatdan ham ahamiyatli tizimga aylanishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda hayot sug'urtasi tizimi hali to'laqonli shakllanmagan bo'lsada, uning rivojlanishi uchun zarur asosiy omillar mavjud. Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, demografik omillar, xususan aholining soni, yosh tarkibi, bandlik darajasi, urbanizatsiya va ta'lim darajasi hayot sug'urtasi xizmatlariga bo'lgan talabga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Statistik ko'rsatkichlar asosida shuni aytish mumkinki, mehnatga layoqatli va ma'lum darajada ta'lim olgan aholining hayot sug'urtasiga qiziqishi yuqori, biroq qamrov darajasi pastligicha qolmoqda. Bu esa tizimda mavjud muammolar – moliyaviy savodxonlikning etarli emasligi, xizmatlarning murakkabligi, raqamli infratuzilmaning to'liq yo'lga qo'yilmaganligi, hamda ishonch muammolari bilan bog'liqdir.

Hayot sug'urtasi bozorini rivojlantirish, aholining moliyaviy xavfsizligini oshirish va ijtimoiy himoya tizimiga qo'shimcha tayanch sifatida mustahkamlash uchun quyidagi amaliy taklif va tavsiyalarni ilgari surish mumkin:

1. Aholining moliyaviy savodxonligini oshirish – hayot sug'urtasining ahamiyati va foydasi haqida keng targ'ibot ishlari olib borilishi zarur. Maxsus dasturlar, treninglar, mediamateriallar orqali aholiga sug'urtaning mohiyati etkazilishi kerak.

2. Maxsus sug'urta mahsulotlarini ishlab chiqish – yoshlar, ayollar, qishloq aholisi kabi ijtimoiy qatlamlarga mo'ljallangan, ularga mos narx va shartlarga ega maxsus hayot sug'urtasi dasturlari ishlab chiqilishi lozim.

3. Raqamli texnologiyalarni joriy etish – mobil ilovalar, onlayn shartnoma tuzish imkoniyati va elektron hisob-kitoblar orqali hayot sug'urtasi xizmatlariga kirishni soddalashtirish kerak.

4. Bankassuransiyani rivojlantirish – banklar bilan hamkorlikda mijozlarga sug'urta mahsulotlarini taklif etish orqali qamrovni kengaytirish mumkin.

5. Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish – hayot sug'urtasiga soliq imtiyozlarini joriy qilish, yirik ish beruvchilarni xodimlar foydasiga sug'urta shartnomalari tuzishga rag'batlantirish tizimi yo'lga qo'yilishi kerak.

6. Hududiy yondashuvni ishlab chiqish – demografik ko'rsatkichlar asosida viloyat va tumanlar kesimida hayot sug'urtasi xizmatlarini maqsadli rivojlantirish kerak.

O'zbekistonda hayot sug'urtasi xizmatlarini rivojlantirish ijtimoiy himoya tizimini mustahkamlash, aholining farovonligi va moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Yuqoridagi takliflar asosida strategik yondashuv shakllantirilsa, bu sohaning istiqbollari yanada kengayadi.

Xususan, mehnatga layoqatli yoshdagi aholining ulushi yuqori bo'lgan hududlarda hayot sug'urtasiga qiziqish ham yuqori bo'lishi kuzatilmoqda. Shu bilan birga, aholi orasida moliyaviy savodxonlik darajasining pastligi va sug'urta madaniyatining etarli darajada shakllanmaganligi bu sohaning to'liq rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, hayot sug'urtasining O'zbekistonda keng joriy etilishi uchun quyidagi yo'nalishlarda ish olib borish zarur: aholining moliyaviy savodxonligini oshirish, sug'urta kompaniyalarining ishonchlilikini kuchaytirish, innovation sug'urta mahsulotlarini joriy etish, shuningdek, davlat tomonidan rag'batlantiruvchi mexanizmlarni yaratish.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, demografik omillarni chuqur tahlil qilish asosida hayot sug'urtasi xizmatlarini rivojlantirish bo'yicha samarali strategiyalar ishlab chiqilishi, nafaqat sug'urta sohasining o'sishini, balki mamlakat aholisining ijtimoiy himoyasi va iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashda ham muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Шерматов, Ш. (2020). Ўзбекистонда суғурта бозори ва унинг ривожланиши. Тошкент: Иқтисодий таҳлил институти.
2. Ахмедова, З. (2019). Жамиятдаги демографик омилларнинг иқтисодиётга таъсири. Тошкент: Ижтимоий тадқиқотлар маркази.
3. Қосимова, Н. (2021). Суғурта соҳасининг ривожланиш стратегиялари. Тошкент: «Эконопресс» нашриёти.
4. Касимов, Ш. (2018). Ўзбекистонда аҳолини ижтимоий ҳимоя қилишнинг замонавий усуллари. Тошкент: "Марказий Осиё иқтисодиёти" журнали.
5. Ўзбекистон Республикаси статистикаси (2022). Ўзбекистон Республикасининг демографик кўрсаткичлари. Тошкент: Ўзстат.
6. Бекмуратов, М. (2022). Суғурта бозорида демографик омилларнинг ўрни. Тошкент: Иқтисодий таҳлил ва ривожланиш институти.
7. World Bank (2020). Uzbekistan: Life insurance and its role in the economy. Washington, D.C.: World Bank Publications.
8. International Monetary Fund (2021). The Role of Demographic Factors in Insurance Demand. Washington, D.C.: IMF Report.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>